

**KIRSAL KALKINMA ÇALIŞMALARINDA BİRLİKLERİN
TOPLUMLA BÜTÜNLEŞMESİNİN ÖNEMİ-MALKARA ÖRNEĞİ**

Prof.Dr. Nurettin YILDIRAK⁽¹⁾

Yrd.Doç.Dr. Bülent GÜLÇUBUK⁽¹⁾

Zir. Yük.Müh. Nebahat ATALAY⁽²⁾

1. GİRİŞ

Sanayi ve hizmet sektörlerindeki hızlı gelişmeye ve tarım sektörünün ulusal gelir içindeki payının oransal olarak giderek azalmasına rağmen kırsal alan, sosyo-ekonomik yaşamdaki önemini korumaktadır. Bu nedenle, kırsal alanda yaşam ve gelir koşullarının iyileştirilmesi ve ülke kalkınmasında kırsal alana daha fazla önem verilmesi gerekmektedir. Çünkü, hızlı bir değişim sürecinde bulunan Türkiye’de kırsal kesim ile kentler arasında büyük boyutlara varan dengesizlikler bulunmaktadır. Çeşitli nedenlerden kaynaklanan bu dengesizliklerin başında ise, kırsal ve kentsel yerleşmelerin ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmişlik düzeyleri arasındaki farklılıklar gelmektedir. **Bu farklılıkların giderek derinleşmesi ve kentler lehine gelişmesi kırsal kesimin kalkınmasını hızlandırıcı yeni model ve yaklaşımların da sürekli olarak gündemde olmasına neden olmaktadır.**

Bir toplumun ekonomik ve sosyal açıdan belli bir yaşam düzeyine yükseltilmesi ve sosyal davranışlarda olumlu bir değişimin sağlanması olarak tanımlanabilen kalkınma, kırsal kesim için uygulandığında, kırsal halkın ekonomik durumunun iyileşmesi, sosyal yaşantı düzeyinin yükselmesi ve eğitim, davranış ve kültür düzeyinin daha iyi hale getirilmesi olarak tanımlanabilir. **Bunun gerçekleşebilmesi için de öncelikle değişik şekillerde olan (kooperatif, birlik, dernek vb.) ve tarımsal örgüt niteliğinde kurulan organizasyonlara gereksinim vardır.** Bu bakımdan, sorunların çözümünde ülkenin somut koşullarının ne tür bir örgütlenmeye gereksinim duyduğunun tespiti gereklidir. **Çünkü, kırsal alanda örgütlenme ve çeşitli amaçlara hizmet edecek katılımcı ve toplumla bütünleşen örgüt modellerinin geliştirilmesi Türkiye’nin hızlı ve dengeli gelişmesi açısından önemlidir.**

Kırsal alanın sorunlarının çözümünde özellikle son yıllarda önemli görülen örgütlenmeler arasında Köylere Hizmet Götürme Birlikleri (KHGB) ön sıralarda yer almaktadır . 1937 yılından bu yana düşünülen KHGB’nin kırsal birimlerde kurulması, bu konuda yasal düzenlemelerin yapılması kırsal yörelere her türlü hizmeti götürmenin yanı sıra ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınma için de bir araç olarak görülmektedir. Birlik ve Birlik benzeri örgütlerin yaygınlaşmasıyla, kırsal halka buldukları yerde ekonomik, sosyal ve kültürel hizmetleri sunmak kırsal kalkınma çalışmalarının hedeflerine ulaşmasında önemli rol oynayacaktır. **Bu da öncelikle bu amaca yönelik çalışmalarda bulunan örgütlerin birlikte çalışmak istedikleri toplumla**

⁽¹⁾ Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Tarım Ekonomisi Bölümü-ANKARA

⁽²⁾ Adnan Menderes Üniversitesi, Kuyucak Meslek Yüksek Okulu-AYDIN

bütünleşmesi, katılımcı yaklaşımı ve demokratik uygulamaları ile mümkün olur ve böylece kalıcılığı da sağlar.

2. KIRSAL KALKINMA ÇALIŞMALARINDA ÜRETİCİ ÖRGÜTLENMESİ VE GEREKLİLİĞİ

Bir toplumun ekonomik ve sosyal açıdan belli bir yaşam düzeyine yükseltilmesi ve sosyal davranışlarda olumlu bir değişimin sağlanması olarak tanımlanabilen **kalkınma, kırsal kesim için uygulandığında, kırsal halkın ekonomik durumunun iyileşmesi, sosyal yaşantı düzeyinin yükselmesi ve eğitim, davranış ile kültür düzeyinin daha iyi hale gelmesi olarak tanımlanabilir.** Kırsal kalkınma, temelinde, kent-kır arasındaki sosyo-kültürel ve ekonomik farklılıkların optimum bir dengeye kavuşturulmasını, kırsal nüfusu yerinde kalkındırmayı, bir başka deyişle, göç ve istihdam sorunlarını yerinde çözmeyi amaçlayan politik bir tercihtir.

İşte, kırsal kalkınma strateji ve politikalarının ana amacı, dünyada geri kalmış toplum veya toplulukların tarımsal, ekonomik ve sosyo-kültürel alanlarda kendi kendilerine yardım ve dışarıdan destek yöntemi ile kalkınmalarını sağlamaktır. **Nüfusumuzun halen önemli bir kesimini oluşturan kırsal halkın yaşam düzeyini yükseltmek ve kendine yeterli duruma getirmek ve üretim faaliyetlerine daha akılcı bir yaklaşımla katılmalarını sağlamak kırsal kalkınma çalışmalarının temel amaçlarındandır.**

Son yıllarda kırsal kalkınma üzerinde oluşan düşünce birliği; **yerel kaynakları harekete geçirmeyi, kırsal nüfusun planlama ve karar almaya katılımını en çoğa çıkarmayı, programların yerel gereksinimlere uyum sağlamasında esnekliği, yararlanıcıların gereksinim ve becerileri arasında en uyumu yani örgütlenmeyi vurgulamaktadır.** Sınırlı kaynakları bulunan, doğa koşullarına önemli ölçüde bağlı olan, yapıcı zayıf, piyasa koşullarına uyum sağlayacak esnekliğe sahip olmayan, ürünlerinin korunması ve depolanması zor olan tarım kesimi, öncelikle bu temel nitelikleri nedeniyle örgütlenmek zorundadır. Kırsal alanda çiftçi birlikleri, kooperatifler, dernekler ve küçük çalışma grupları biçiminde gerçekleşen örgütlenmenin; nüfusun %35'ini bünyesinde barındıran kırsal kesimde gerçekleşmesinin **her türlü bilgi ve deneyim alışverişini, iletişim ve etkileşim ile yenilik ve gelişmeleri izlemesi, kamuoyu yaratmak ve baskı grubu oluşturmak suretiyle katılımcı demokrasinin yerleşmesine de katkıda bulunacağı kesindir, ve bu aynı zamanda önemli bir gerekliliktir.**

Kırsal kalkınmanın amaçları, toplumun gerek toplumsal, gerekse ekonomik bakımdan gelişmesini içermektedir. **Örgütlenme,** katılımcı ve kalıcı bir kırsal kalkınma sürecinde hem bir araç, hem de elde edilen sonuçların bir somutlaşma biçimidir. Kırsal topluluğun kalkınmasında, kendi kendine yardım edebilmesinin en önemli araçsal öğelerinden birisi olan örgütlenmede devlete de görevler düşmektedir. **Devlet kendi kırsal politikaları çerçevesinde, kırsal kesimin kendi kendine oluşturduğu bağımsız örgütlere gerçek özerklik tanımalı, bu tür örgütlerin kuruluş zeminlerini hazırlamalı, politika oluşturmada yararlı olabilecek tüm örgütlerin oluşmasını ve güçlenmesini sağlamalıdır.**

Tarım kesiminin dağınık ve kendisinden beklenenleri vermekten uzak olan örgütsel yapısı, etkin örgütlenmedeki yasal engeller ve kırsal halkın örgütlenmeye karşı tutumu kırsal kesimin geri kalmasında büyük rol oynamakta ve sorunlarına çözüm bulmakta yetersiz kalmaktadır. Çağdaş toplumların aynı zamanda örgütlü birer toplum olduklarından hareketle, ülkemizde sivil örgütlenme düzeyinin düşük ve dağınık oluşu, kırsal kesimin ise bu konuda daha geride bulunduğu gerçeği örgütlenmenin önemini arttırmaktadır.

Kırsal alanda üretimi arttırmada çiftçiyi daha dinamik bir üretici haline getirmek; onların tasarruflarını yatırıma dönüştürmede, çok büyük bir sorun olan istihdam sorununu çözümede ve ürettiği ürünleri değerlendirmede etkili örgütlerin kurulması **kırsal alanların kalkınmasının sürükleyici gücü olacaktır**. Burada kurulacak örgütler öncelikle **katılım ve kalıcılığı** ilke edinmelidirler. Çünkü, kırsal yerleşimler ölçeğinde gerçekleştirilen kalkınma uygulamalarının ve örgütlenme çalışmalarının kalıcılığı ve geliştirilerek yaygınlaşması, hiç kuşkusuz hedef alınan kalkınma kitlesinin **katılımına**; yani karar alma, uygulama, değerlendirme ve kalkınma uğraşlarından eşit ölçüde yararlanma süreçlerinde oynayacakları **aktif role** bağlıdır. Bu aynı zamanda örgütlenme çalışmalarında öncelikle dikkat edilmesi gereken unsurdur.

Kırsal toplumun veya topluluğu oluşturan kişi ve grupların kendilerini ilgilendiren kalkınma program ve çalışmalarına ilişkin karar alma ve uygulama süreçlerinde etkin bir biçimde yer almaları ve bu çalışmaların sonuçlarından yararlanmaları olarak tanımlanan **KATILIM**, tarımsal ve kırsal kalkınma çalışmalarında örgütlenmiş bilinçli insanlar eliyle başlatılan yaratıcı bir süreçtir. Katılım aynı zamanda, insanların kendi düşüncelerine göre inisiyatif aldıkları ve üzerinde etkin denetimleri bulunan araçları, kurumları ve mekanizmaları kullandıkları **aktif** bir süreçtir. Bu sürecin insanların başkaları tarafından tasarlanma ve denetlemekte olan eylemlere katılmak biçimindeki pasif katılımdan, kesinlikle ayırt edilmesi gerekir. Bu ise, örgütlenme çalışmalarında öncelikli dikkat edilmesi gereken unsurdur.

3. KIRSAL KALKINMA AÇISINDAN KÖYLERE HİZMET GÖTÜRME BİRLİKLERİ (KHGB)

Kırsal kalkınmada en önemli konulardan birisi, kırsal alanlarda üretimi arttıracak, halkı daha dinamik bir üretici haline getirecek, ekonomik ve mesleki çıkarlarını koruyacak, ürettiği ürünleri en iyi biçimde değerlendirerek örgütler kurmaktır. **Bu, üreticilerin kırsal alanda dağınık yaşamları, pazar koşullarında güçsüz olmaları ve büyük işletme olanaklarına kavuşabilme açısından bir zorunluluktur.**

Örgütlenme, çiftçilik ile uğraşanların yalnızca ekonomik çıkarlarını değil, mesleki ve sosyal hatta hukuksal çıkarlarının savunulduğu çok çeşitli yasal kuruluşları kapsamaktadır. Bununla birlikte tarım kesimindeki örgütlenmeyi genel olarak mesleki ve ekonomik biçimde olmak üzere iki grupta incelemek olasıdır (İnan-Kumkale, 1996). Çünkü, mesleki örgütler çiftçilikle uğraşanların tümünün

mesleki çıkarlarını savunmaya yönelik olduğu halde, kooperatifler çiftçiliğin ekonomik yönünü temsil eder (İnan ve Ark., 1999).

Kırsal örgütlenmede başlıca **mesleki örgütler**; Ziraat Odaları, Çiftçi Birlikleri ve Çiftçi Dernekleridir. **Ekonomik örgütler** ise; tarım kooperatifleri, sulama birlikleri, üretici birlikleri ve köylere hizmet götürme birliğidir (KHGB). Bu çalışmada, konu gereği KHGB üzerinde durulmuştur.

1980'li yılların sonundan itibaren İçişlerine Bakanlığına bağlı olarak il ve ilçe merkezlerinde "Mahalli İdare Birlikleri" adı altında çeşitli birlikler kurmaktadır. Bu birliklerin en geniş amaçlı olanı Köylere Hizmet Götürme Birlikleri (KHGB) dir. KHGB, Özellikle bazı girişimci Kaymakam ve Valilerin önderliğinde kırsal kalkınmaya katkıda bulunmak amacıyla kurulmakta ve bunların sayısı giderek artmaktadır. **KHGB mahalli idare birlikleri içinde en fazla kurulan Birliklerdir. Nitekim, 1997 yılı sonu verilerine göre; Türkiye genelinde kurulmuş olan 750 mahalli idare birliğinden 368'i (%49.1) KHGB'dir (İnan, 1998).**

KHGB'nin kuruluşu il idaresi kanunu, belediye kanunu ve köy kanununun bazı maddeleri ile düzenlenmektedir. İçişleri Bakanlığı 04.01.1937 tarihinde yayınladığı 31 sayılı tamimde; **"Karakterleri, coğrafi vaziyeti ve iktisadi münasebetleri birbirlerine uygun, merkez ittihaz edilecek köye en çok 5 km. mesafe dahilinde bulunan köylerin bir idare altında birleştirilmesi ve köy birlikleri teşkil suretiyle hizmetlerinin nizam altına alınması düşünülmekte ve bunun için bir kanun lahiyası hazırlanmaktadır"** denilmektedir.

Bakanlığın köy birlikleri hakkındaki bu tamiminde, köy birlikleri ile ilgili bir kanun hazırlanacağı belirtilmekte ise de bu kanun bugüne kadar çıkarılmamıştır. Ancak 5442 Sayılı İl İdaresi Kanununun 56'ncı maddesi, 1580 Sayılı Belediye Kanununun 133-148. Maddeleri, 442 Sayılı Köy Kanununun 47 ve 48'nci maddeleri KHGB'nin kuruluşuna yasal dayanak olmaktadır (Eren,1994). Ve, İçişleri Bakanlığı buna bağlı olarak tip tüzük hazırlamıştır. Ancak, tip tüzükte birliğin arzu ve üyelerce birliğe devredilen yetkiler belirtilmemiştir. Bununla birlikte mülki idare amirleri başkanlığında kurulan KHGB için tip tüzükten yararlanılarak tip tüzükler hazırlanmaktadır (İnan ve Ark., 1999).

1937 yılından bu yana düşünülen, tüm ilçelerde kurulması, bu konuda yasal düzenlemenin yapılması, şüphesiz ki kırsal bölgelere her türlü hizmeti götürmenin yanında; ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınma içinde de etkili bir araç olarak düşünülmüştür.

4. MALKARA İLÇESİ KHGB VE FAALİYETLERİ

Tekirdağ iline bağlı Malkara ilçesinde, yukarıda belirtilen anlayış ve felsefeden hareketle KHGB kurulmuştur. Trakya'nın ilçeleri içinde, en çok köyü ve köy nüfusu olan, ekonomisinin tarıma dayandığı Malkara'da, başta temel altyapı tesisleri olmak üzere ekonomik, sosyal, kültürel alanda birçok hizmete gereksinim duyulmaktadır. Ayrıca, üretilen tarımsal ürünler de yeterince değerlendirilememektedir.

Bu eksikliklerin tamamlanması için, Genel Bütçeden ve İl Özel İdare Bütçesinden Malkara'ya ayrılan payların yetersizliği karşısında, sorunların çözümünün ancak, yerel kaynakların örgütlenerek, harekete geçirilmesi ile mümkün olacağı, ilçenin ilgili kamu görevlileri tarafından düşünülmüş ve bunun sonucunda Malkara'da KHGB'nin kurulmasının yararlı olacağı düşünülmüştür.

Birlik tüzüğü hazırlanmasından sonra, tüzüğün Tekirdağ Valiliğince 07.05.1987 tarihinde onaylanmasıyla, Birlik resmen kurularak faaliyetlerine başlamıştır. **Birliğin kuruluş amacı, tüzüğün 5 nci madesinde şöyle belirlenmiştir: "Birlik, üye köylere Kanunlarla verilen hizmetlerin yerine getirilmesinde yardımcı olur veya gerektiğinde hizmetleri bizzat yapar, ilçe ve köy halkının yararına olan ekonomik, sosyal, eğitimsel, kültürel, sınai tesis ve hizmetleri yaptığı gibi, ilçenin ekonomik ve sosyal kalkınmasını sağlayacak, ürünlerini değerlendirecek, her türlü sanayi ve ticari kuruluşları kurar, işletir veya kuranlara yardımcı olur, ortak olur. Köylülerce üretilen tarımsal ve hayvansal nitelikli her türlü ürünün değerlendirilmesi, pazarlanması faaliyetlerini yürütür. Bu konularda diğer kuruluşlarla iş birliği yapar. İlçe ve köylerdeki yol, su, okul, lojman, cami, sağlık tesisi, köy konağı, kanalizasyon ve bunlara benzer her türlü hizmet ve yatırımları yapar veya yapanlara yardımda bulunur. İlçe ve köylerdeki her türlü eğitimsel, kültürel, sportif faaliyetleri ve hizmetleri ya bizzat yapar veya yapan kuruluşlara yardımda bulunur (Eren, 1993)."**

Bir mahalli idare kuruluşu olan KHGB'nin en yetkili organı, üye köy muhtarlarından oluşan Birlik Meclisi'dir. Ayrıca, 9 üyeden oluşan Birlik Yönetim Kurulu ve Birlik Başkanı bulunmaktadır. İlçe kaymakamı aynı zamanda Birlik Başkanıdır.

Malkara KHGB, kuruluşundan itibaren ilk olarak ilçe için önemli sorun olan süt ve süt sığırcılığı konusunu ele almıştır. Bu amaçla öncelikle, süt fiyatlarında istikrarı sağlamak ve süt sığırcılığı geliştirmek amacıyla ihaleler organize edilmiş, getirilen kurullarla hem üreticiyi ve hem de süt alıcısını koruyan, konuya disiplin getiren bir düzen oluşturulmuştur (Eren, 1994). **Birliğin, kuruluşundan bu yana tarımsal ve kırsal kalkınma amacıyla gerçekleştirdiği faaliyetler şu biçimde özetlenebilir:**

- ◆ Süt soğutma amacıyla 200 ton/gün sütü alabilen, filtre edebilen ve yükleyebilen bir tesis kurulmuştur.
- ◆ Elde edilen sütün İstanbul'da bulunan SEK işletmesine nakliyesi amacıyla 7 süt nakliye aracı alınmıştır.
- ◆ Köylerde 105 tane süt toplama merkezi yaptırılmıştır.
- ◆ Köylerde görevliler tarafından toplanan sütleri, süt soğutma merkezine taşıyan 25 adet kamyon sürekli olarak kiralanmıştır.
- ◆ Yukarıda belirtilen işlerden dolayı toplam 120 kişiye iş olanağı sağlanmıştır.
- ◆ İlçede üreticiye kaliteli, ucuz ve uzun vadeli yem vermek amacıyla 20 ton/saat kapasiteli yem fabrikası kurulmuştur. Burada üretilen yemler, Birlik tarafından satın alınan kamyonlarla bütün

köylere götürülmekte ve üreticiye evinde teslim edilmektedir. Yemin fabrikadan tüketiciye ulaştırılmasında hiçbir aracı kuruluş ve kişi bulunmamaktadır.

- ◆ Hayvancılıkta teşhis ve tedavinin verim artışındaki önemi gözönünde bulundurularak, modern cihazlarla donatılmış bir tahlil ve teşhis laboratuvarı kurulmuştur.
- ◆ İlçedeki hayvancılık faaliyetlerinde küçükbaş yetiştiricilikten büyükbaş yetiştiriciliğe geçiş hızlanmıştır. Büyükbaş hayvancılıkta, yerli ırk yetiştiricilikten kültür ırkı yetiştiriciliğine geçilmiş ve bunun için yoğun bir ırk ıslahı çalışması gerçekleştirilmiştir. Şu anda mevcut bulunan sığırların %90'ından fazlası kültür veya melez ırklarından oluşmaktadır. Buna bağlı olarak üretilen süt miktarında 6-8 kat oranında artmıştır.
- ◆ Birlik köy yollarının asfaltlanması amacıyla konkasör şantiyesi kurmuş ve böylece köy yollarının asfaltlanması sağlanmıştır.
- ◆ Birlik, ilçeye bağlı köylerde bulunan okul, lojman, sağlık ocağı, sağlık evi, köy konağı, camii, PTT santrali, yol, çeşme, kanalizasyon gibi başta temel altyapı hizmetleri olmak üzere her türlü toplumsal hizmetlerin köylere götürülmesi için de aynı ve nakdi yardımlarda bulunmaktadır.

5. MALKARA İLÇESİ KHGB ÇALIŞMALARINDA BİRLİK-ÜRETİCİ İLİŞKİLERİ VE ÇALIŞMALARIN ÜRETİCİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Malkara KHGB'nin yürütmekte olduğu çalışmalarıyla, yörede meydana getirdiği değişmelerin üreticilerce değerlendirilmesi ve görüşlerinin alınması; çalışmaların hem kalıcılığı ve sürekliliği, hem de katılım ve diğer alanlara da örnek oluşturabilmesi açısından önem taşımaktadır. **Çünkü, kırsal halk tarafından benimsenmeyen veya değişme, iyileşme sağlamadığına inanılan çalışmaların sürdürülmesi, sonucu başarısız kılacağı gibi daha sonraki çalışmaları da etkileyebilecektir.**

Çalışmanın bu bölümünde, Malkara ilçesi KHGB'nin kalkınma yönünde uygulanmış ve uygulanmakta olan çalışmalarının üreticiler tarafından nasıl değerlendirildiğini ve ne tür değişiklikler yarattığını ortaya koyabilmek amacıyla, Birliğe üye 70 köyden ele alınan 7 köyde %10 örnekleme yolu ile seçilen 72 üretici üzerinde yapılan araştırma sonuçları özetlenecektir.

Araştırmada ele alınan üreticilerin %63.89'u 41 ve daha yukarı yaşlardan olup, %88.61'i okur-yazardır. Üreticilerin %81.94'ü asıl iş, %13.88'i ise ikinci iş olarak tarımsal faaliyette bulunmakta ve %61.12'si herhangi bir sosyal güvenlik şemsiyesi altındadır.

Kırsal toplulukların kendi girişim ve çabalarını kamu kesiminin işbirliği ve yardımları ile kalkınma yönünde harekete geçirmek anlamına gelen kırsal kalkınma (Yıldırak 1991) üreticiler tarafından farklı biçimlerde ifade edilmiştir.

Alınan yanıtlara göre; **deneklerin %22.22'si kırsal kalkınmayı köyün ve köylülerin kalkınması, %18.06'sı devletin üreticiye düşük faizli kredi vermesi, %9.72'si geri kalmış yörelerin kalkınması, %9.72'si tarımda verimlilik artışı ve pazarlamanın gelişmesi olarak algılamakta, %40.72'si ise kırsal kalkınmanın ne olduğunu bilmemektedir.**

Araştırma kapsamında ele alınan üreticilerin sahip oldukları işletme genişliklerine göre dağılımına bakıldığında; %54.16'sının 100 dekar ve altında, %37.5'inin 101-250 da ve %6.95'inin ise 251-500 da. arasında işletme genişliğinde arazi varlığına sahip olduğu görülmüştür. Ortalama işletme genişliği ise 111.63 da. dır.

Malkara ilçesi hayvancılık yönünden önemli varlığa sahiptir. Nitekim, ele alınan üreticiler ortalama 5.38 süt sığırı, 3.61 koyun, 3.06 keçi ve 2.88 dana-tosun-buzağı varlığına sahip olup, süt sığırlarının %70.25'i kültür, geri kalanı melez ırklardan oluşmaktadır. **Üreticilerin %79.27'si olanakları olsa, süt sığırı varlıklarını artırmak istediklerini belirtmişlerdir. Bunun başka nedeni ise, üreticilerin ek gelir sağlamak istemeleri, bu faaliyeti daha kârlı ve gelirinin de bitkisel üretimden daha iyi bulmalarından kaynaklanmaktadır.**

Üreticilerin %94.44'ü 6-10 yıldır, %5.56'sı ise 5 yıl ve daha az bir süredir KHGB'ne üye olduğunu ve Birliğin hizmetlerinden yararlandığını belirtmiştir. Üreticiler, Birliğin süt pazarlama, yem pazarlama, veterinerlik hizmetlerinin yanısıra; köylere yönelik alt ve üst yapı hizmetlerinden de yararlanmaktadır. İncelenen işletmelerin büyük bir çoğunluğu (%80.56) Birliğin hayvancılığı, geliştirmeye yönelik süt pazarlama, yem pazarlama ve veterinerlik hizmetlerinin hepsinden yararlanmaktadır.

Araştırma kapsamındaki üreticilerden 2'i Birlik'te üretici temsilcisi olarak görev yapmaktadır. Bunlar, köylerde seçimle belirlenen kişilerdir. **Diğer yandan üreticilere göre, köylerin yalnız muhtar tarafından Birlik'te temsil ediliyor olmasını hem yeterli görmemekte hem de demokratik bulmamaktadır.** Çünkü, üreticilere herhangi bir isteğini ancak muhtar aracılığıyla Birliğe iletebilmektedir. Bu da, üreticilerin pasif durumda kaldığını ve katılımcılığın yeterli olmadığını göstermektedir.

Üreticilerin %94.44'ü Birlik kurulmadan önce bu tür bir örgütün kurulmasının yararlı olacağına inandıklarını ve %91.67'si de bu fikirlerinin değişmemiş olduğunu belirtmişlerdir. Üreticilerin %47.22'si Birliğin diğer tarımsal örgütlerden farklı olmadığı düşüncesindedirler. Geriye kalan kısmı ise; Birliğin rekabet ortamı yaratması, yönetim olarak farklı olması, güvenli olması, daha iyi hizmet vermesi, siyasi ağırlık taşımaması gibi nedenlerle diğer örgütlerden –olumlu yönde- farklı olduğu görüşündedirler.

Kırsal kalkınma çalışmalarında en önemli unsurlardan olan üretici isteklerine, gereksinimlerine yanıt verebilme açısından, Birlik faaliyetlerinin değerlendirilmesinde şu sonuçlar ortaya çıkmıştır:

- ◆ Üreticilerin %61.11'ine göre, Birliğin yaptığı en önemli hizmet süt toplama merkezlerinin ve yem fabrikasının kurulması, %29.17'sine göre köy yollarının yapılmasıdır.
- ◆ Üreticilerin %62.50'si Birliğin süt pazarlama, %4.17'si yem ve pazarlama, %13.89'u ise süt ve yem sorunlarını çözümlediğini belirtmiştir. %19.44 arasındaki üretici ise bu soruya yanıt verememiştir.

- ◆ Üreticilerin Birliğin çalışmaları için getirdikleri başlıca öneriler ise; damızlık hayvan verilmesi, iş olanaklarının yaratılması, daha fazla üretim-yetiştiricilik için uygun koşullarda kredi verilmesi, mezbahane kurulması, bitkisel ürünlerde pazarlama koşullarının iyileştirilmesi, eğitim-yayım çalışmalarına ağırlık verilmesi ve Birlik yönetiminde köy halkından yüksek oranda temsilcilerin yer almasıdır.
- ◆ Birliğin pazarlamaya yönelik faaliyetlerinden %62.5 oranında üretici memnun iken, diğerleri bu konuda görüş belirtmemiştir. Ayrıca, üreticilerin %91.67'si Birliğin sütün ekonomik değerini tam olarak verdiğini belirtmiştir.

Malkara KHGB'nin faaliyete geçmesinden bu yana üyelerin genel durumunda meydana gelen değişmeler ise şu biçimde özetlenebilir:

- ◆ Ele alınan üreticilerin %56.94'ü KHGB ile gelirlerinde artış olduğunu belirtirken, %36.11'i herhangi bir değişiklik olmadığını belirtmiştir.
- ◆ Süt sığırı ırkı açısından, üreticilerin %40.0 oranında olan kültür ırkı varlığı %83.72'ye yükselmiştir. Buna bağlı olarak verimlilik de artmıştır. Süt sığırcılığının gelişmesine bağlı olarak silajlık mısır ve yonca yetiştiriciliği de yaklaşık üç kat yükselmiştir.
- ◆ KHGB'nin devreye girmesiyle beraber, üreticilerin %66.67'sine göre işgücü kullanımı ve gereksinimi de artmıştır.

Birlik faaliyetlerini objektif olarak en iyi değerlendirecek kişiler, şüphesiz ki o yörede yaşayan ve Birlik ile ilişki içerisinde olan köylülerdir. Bu amaçla düzenleyen soruya, üreticilerin %4.17'si Birliğin kırsal kalkınmayı gerçekteşirdiğini, %18.05'i kısmen gerçekteşirdiğini, %12.50'si ise bunu sağlayamadığını belirtmiştir. Geriye kalan %65.28 oranındaki üretici ise bu konuda görüş bildirmemiştir. Bunun başlıca nedeni ise; öncelikle kırsal kalkınmanın ne olduğunun henüz üreticilerce bilinmemesi, üreticilerin Birliği devletin bir kuruluşu olarak görmeleri ve buna göre değerlendirmeleri, Birliğin hedef edindiği kitle ile bütünleşememesi ve nihayet, katılımın ve kalıcılığın tam olarak sağlanamamasıdır.

6. GENEL DEğerLENDİRME-SONUÇ

Kırsal nüfusun sosyal refaktan yeterli payı alabilmesi, gelir dağılımının iyileştirilmesi, işsizliğin, bölgesel ve yöresel gelişmişlik farklarının azaltılması ile kırsal halkın ve kaynakların harekete geçirilmesi artık toplumsal bir zorunluluk haline gelmiştir. **İşte, bu sorunların giderilmesi için yapılması gereken işlerin başında, kırsal kalkınma gelmektedir.**

Kırsal kalkınmada en önemli araçlardan birisi örgütlenmedir. Kırsal alanda değerlik türde örgütlenmeler bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi de KHGB'dir. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planına göre, gelişmekte olan ülkelerin bir özelliği sayılan kır-kent ayrımı ve bu ikili yapıdaki önemli gelişmişlik farkının giderilmesinde, **KHGB'nin kırsal kalkınmada etkili bir araç olarak**

kullanılmasının planlanması; kırsal bölge aleyhine olan dengesizliğin en aza indirilmesinde rol oynayacak önlemler arasındadır.

Türkiye’de KHGB denilince ilk akla gelen Malkara uygulamasıdır. Buraya kadar da belirtildiği gibi, Malkara uygulaması ile başarılı sonuçlar edinilmiş ve yörede sosyo-ekonomik açıdan değişiklikler sağlanmıştır. Fakat, bu başarı daha çok kişisel yeteneklere ve gayretlere dayalıdır. Halbuki kırsal kalkınmada amaç, toplumun tüm kesimlerinin ortak karar aldığı, inisiyatif yüklediği ve katılımı kalıcılığı ön plana çıkaran çalışmalar yapmaktır. Bu haliyle bakıldığında KHGB’nin kurumsallaşmadığı, sistematize olmadığı ve zorlama bir hareket olarak ortaya çıktığı görülmektedir, ve nitekim Malkara örneği halk desteğinden çok devlet desteği ile yürüyen bir çalışma olarak ön plana çıkmıştır. **Malkara’da Kaymakamın çabalarıyla göreceli olarak başarılı çalışmalar yapan KHGB, aslında tarım kooperatiflerine alternatif olarak son yıllarda gündeme gelmektedir.** KHGB pek de demokratik olmayan yönetimleri ve heterojen ortak yapıları nedeniyle birçok yerde üreticilerce benimsenmemiştir. **Çünkü, kalkınma topyekün bir hamle olup, sadece ekonomik başarılarla değil, sosyo-kültürel ölçütlerle de değerlendirilmektedir.**

KHGB’ni kuran, örgütleyen ve yöneten ve yöneten kişilerin atamalarla gelip, belirli bir zaman içerisinde görev yapan Mülki İdare Amirleri olmaları nedeniyle, zamanlarının kısıtlılığı ve getireceği sosyal ve psikolojik riskleri göze alamamalarından dolayı ülkemizde Birlikler, her ilde ve ilçede kurularak güçlü birer kalkınma aracı durumuna getirilememiştir. Çünkü, bu tür örgütlerde örgütün başarısı genellikle örgüt yöneticisinin kişisel becerisine bağlıdır. Bu ise, daha önce de belirtildiği gibi, kişiye bağlı çalışma sürecini ortaya çıkarmaktadır. Diğer yandan, seçimle gelmeyen kişilerin yönetici olarak görev yapması, gönüllülük esasına da dayanan üretici örgütleri açısından bir dezavantajdır. **Burada, bir diğer önemli konuda, Birlikler hakkında belirleyici bir yasanın bulunmaması; bu modeli kişisel bilgi, beceri ve inisiyatiflerle yürütülen bir örgüt modeli kanunda bırakmıştır. Bu ise, Birlik ile halkın bütünleşmesinin önüne bir engel olarak ortaya çıkmaktadır.**

Kırsal kalkınmada başarı için, öncelikle halkla bütünleşmek gerekmektedir. Çünkü herşeyden önce tabandan gelen hareketlerle yürüyecek olan kırsal kalkınma çalışmaları ancak, halkın katılımı ile başarıya ulaşılabilir. **Bunun için, hedef kitlenin projelere katılımı sağlanmalıdır. Böylece, projelerin kalıcı ve sürekli olmasına da yardımcı olunabilir.**

Malkara’da kooperatifçiliğin nispeten daha gelişmiş olması nedeniyle Birlik, kuruluşundan itibaren yöre halkı tarafından genelde benimsenmiştir. Bu tür örgütlenmelerin diğer kırsal alanlarda da benimsenmesi ve halk tarafından desteklenmesi, öncelikle kırsal halkta örgütlenme düşüncesinin oluşturulmasına bağlıdır. Ayrıca, halkın her şeyi devletten bekleme düşüncesi yerine kendilerinin de söz sahibi oldukları ve sahip çıkabilecekleri bir örgütün olması ve üye inisiyatifinin daha güçlü olacak biçimde **Birliklere yeniden biçim verilmesi ve yönetimlerinin demokratikleştirilmesi gerekmektedir. Bu aynı zamanda kırsal kalkınmada katılımcılığın ve kalıcılığın da temel ilkesidir.**

Son söz olarak, kırsal kalkınmayı gerçekleştirebilmek için, kırsal alanda örgütlenme ve çeşitli amaçlara hizmet edecek örgüt modellerinin geliştirilmesi Türkiye'nin hızlı ve dengeli kalkınması açısından önemlidir. Örgütlenmelerin yaygınlaşması, kırsal halka buldukları yerde ekonomik, sosyal ve kültürel hizmetleri sunmak kırsal kalkınma çalışmalarının hedeflerine ulaşmayı kolaylaştıracaktır. Gelişmiş ülkelerde olduğu gibi, ülkemizde tarım kesiminin örgütlenmesiyle; bu kesimin ekonomik ve sosyal sorunlarının çözümü, devlet desteğinin yanısıra, bir sistem içerisinde kendilerine yeterli olabilmeleri, ekonomik ve politik baskı grubu oluşturabilmeleri mümkün olacaktır. **Önemli olan, örgütlenmenin halk katılımına dayalı, kalıcılığı ve sürekliliği ön plana çıkaran, hedef edindiği kitle ile bütünleşerek sağlanabildiği bir biçimde gerçekleştirebilmesidir.**

KAYNAKÇA

ANONİM., 1998. 1997 Yılı Genel Nüfus Sayımı-İl ve İlçelerin Şehir ve Köy Nüfusları Kesin Sonuçları Bşb.lık DİE, Ankara.

ÇOKER, Z., 1990. Kırsal Alanda Yeni Bir Yerel Yönetim Modeli. TODAİE. Ankara.

EREN, T., 1993. Malkara İlçesi Köylere Hizmet Götürme Birliğı. Media Print Ofset Baskı Tesisleri, Ankara.

EREN, T., 1994. "Kırsal Alanda Yönetmel Örgütlenme". ZMO-Tarım Haftası'94 Sempozyumu, TC Ziraat Bankası Kültür Yayınları No:25, Ankara.

GERAY, C., 1994. "Kırsal Alanda Örgütlenme Yaklaşımları". ZMO-Tarım Haftası'94 Sempozyumu, TC Ziraat Bankası Kültür Yayınları No:25, Ankara.

İNAN, İ.H., 1994. "Tarımda Üretici Örgütlenmesi". ZMO-Tarım Haftası'94 Sempozyumu, TC Ziraat Bankası Kültür Yayınları No:25, Ankara.

İNAN, İ.H.-KUMKALE, İ., 1996. "Tarımda Yeni Bir Üretici Örgütlenme Modeli:Malkara İlçesi KHGB". 6-9 Kasım 1996 XV. Milletlerarası Kooperatifçilik Kongresi, Ankara.

İNAN, İ. H. ve ARK., 1999. Trakya'da Kırsal Kesim Örgütlenmesinde Tarım Kooperatifleri, Üretici Birlikleri ve Köylere Hizmet Götürme Birliklerinin Rolü. TTK Yayınları, No:91, Ankara.

MÜLAYİM, Z.G., 1995. Genel ve Tarımsal Kooperatifçilik Yetkin Yayınları, Ankara.

YILDIRAK, N., 1991. Kırsal Kalkınma. A.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Ders Notları, Ankara.